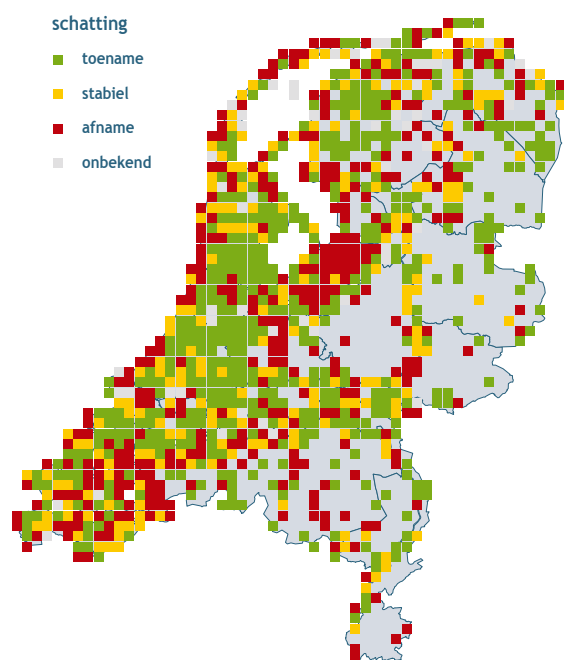

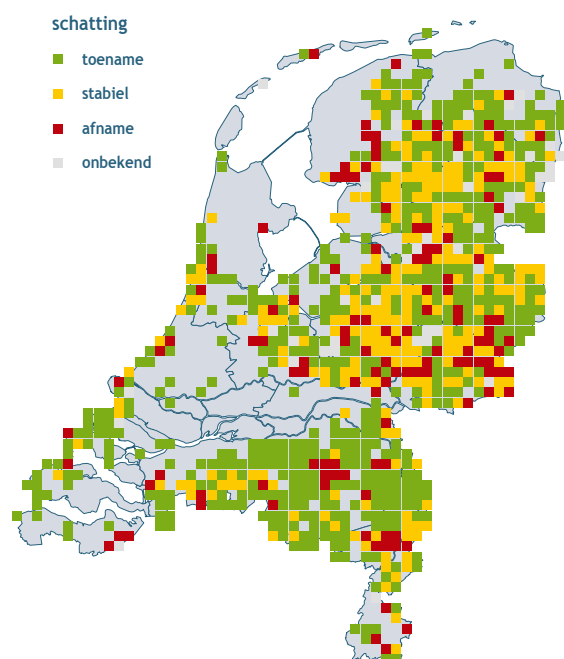
Goudvink.
Foto: Hans Gebuis

Vogelatlas: 'bezemjaar' en twee soorten uitgelicht

Het veldwerk voor de nieuwe Vogelatlas is officieel ten einde. Na drie winter- en drie broedseizoenen van enerverende inventarisaties werd echter geconstateerd dat de beoogde volledige dekking van Nederland niet gehaald werd. Een atlas is eigenlijk pas een atlas als hij volledig is of in ieder geval zo volledig mogelijk. Daarom is een 'bezemjaar' geïntroduceerd, waarin een aantal leemtes alsnog wordt opgevuld.

Figuur 1. Bergeend. Geschatte winteraantallen per atlasblok in 2012-15 vergeleken met 1978-83.

Figuur 2. Goudvink. Geschatte broedvogelaantallen per atlasblok in 2012-15 vergeleken met 1998-2000.

Afgelopen winter hebben tientallen vrijwilligers de laatste lege atlasblokken onderzocht. Dat is in het merendeel van de gevallen gelukt, wat een oprecht compliment waard is! We hebben nu een behoorlijk compleet beeld van de wintervogels in ons land. Helaas kan dat (nog) niet worden gezegd van de broedvogels. Het blijkt lastig om in de broedtijd de gaten te vullen. Ondanks de enorme inzet van vele enthousiastelingen, dreigen enkele tientallen atlasblokken niet (volledig) onderzocht te worden. Dat is natuurlijk erg jammer. Wie zich uitgedaagd voelt om de handschoenen op te pakken, moet maar eens kijken op vogelatlas.nl en de telefoon pakken...

Ondertussen wachten de voorlopige kaarten op bewerking voor de uiteindelijke atlas. Hieronder een blik op een tweetal soorten.

Winterse Bergeenden ook in binnenland gewoner

Bergeenden zijn in ons land buiten de broedtijd het talrijkst in nazomer en herfst. Dat komt vooral op conto van de grote concentraties in Wadden- en Deltagebied. De aantallen in december-februari, de maanden waarin ook voor de Vogelatlas werd geteld, liggen lager maar mogen er nog steeds zijn. In januari werden in de atlasperiode zo'n 60-70.000 Bergeenden genoteerd bij de midwintertelling van watervogels. Het merendeel ervan, als altijd, in Wadden- en Deltagebied.

Maar het binnenland is wel in opkomst. Dit blijkt bij vergelijking met de situatie bij de vorige 'wintervogelatlas', met veldwerk in 1978-83 (figuur 1). In de poldergebieden van West- en Noord-Nederland verblijven nu duidelijk meer Bergeenden dan destijds. Hetzelfde geldt voor het rivierengebied, waar de soort in de winter inmiddels bijna overal kan worden gezien. Zelfs in overwegend droge streken als Twente en de Achterhoek, waar Bergeenden voorheen nagenoeg ontbraken, duiken ze nu mondjesmaat op. Op het landelijk totaal stelt het niet zo veel voor, maar het is een boeiende ontwikkeling.

Of het in het diepe binnenland om echte overwintelaars gaat, is overigens de vraag. Lokale broedvogels verdwijnen hier al in de loop van de zomer, op weg naar de ruiplaat-

sen. Ze keren terug aan het eind van de winter en lijken dat steeds vroeger te doen. Ze reageren hiermee vermoedelijk op gemiddeld zachter wordend winterweer. De zachte winters van de onderzoeksperiode van de Vogelatlas passen in dit beeld, terwijl de winters van de vorige atlasperiode één waarlijk strenge winter kenden (1978/79) plus een behoorlijk koude (1981/82).

Goudvink herovert terrein

Als broedvogel is de Goudvink vooral gebonden aan de zandgronden en de duinen noordelijk tot aan Bergen NH. Rond de eeuwwisseling werd de landelijke populatie geschat op ca. 8000 paren. Dat zullen er inmiddels iets meer zijn, afgaande op de licht positieve BMP-trend. Een blik op het atlasmateriaal maakt duidelijk dat inderdaad in veel atlasblokken tegenwoordig een hoger aantal wordt opgegeven dan tijdens de vorige broedvogelatlas, waarvan het veldwerk in 1998-2000 plaatsvond (figuur 2).

Meest opvallend zijn de ontwikkelingen in Noord-Brabant en de noordhelft van Limburg. Juist in deze gebieden had de Goudvink een duidelijke veer gelaten in het laatste kwart van de 20e eeuw. De soort lijkt het verloren terrein inmiddels heroverd te hebben. Over de redenen kunnen we momenteel alleen maar speculeren. Zijn de overwegend jonge dennengebieden hier in eerste instantie vanuit goudvinkenstandpunt verslechterd (door uitgroei van jonge aanplant en ontbreken van grootschalige nieuwe aanplant vanwege veranderd bosbeheer) en in tweede instantie weer verbeterd (meer struikgroei in bos door toenemende ouderdom en extensieverbeheer)? Voer voor nader onderzoek.

Niet overal zijn Goudvinken toegenomen. In delen van Zuid-Limburg, waar de Goudvink bijna weggevaagd was na de jaren zeventig, zijn ze niet teruggekomen. Belangrijker, gezien de veel grotere aantallen waar het om gaat, is de (lichte) afname in kerngebieden als de oostelijke Veluwe en delen van de Achterhoek. Ondanks deze kleine verliezen is het landelijke totaalbeeld nog altijd positief.

● Fred Hustings & Jouke Altenburg